

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Борислав Александров Ясенов
АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, в област на висше образование 8. Изкуства, професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство, докторска програма Музикознание и музикално изкуство.

Пиша настоящата Рецензия в качеството си на член на научно жури, за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Трактатът на Йохан Йоахим Кванц „Опит за напътствие при свирене на флейта“ и проблемите на интерпретацията на флейтовата музика от XVIII век“, за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 8. Изкуства, професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство, докторска програма Музикознание и музикално изкуство. Автор на дисертационния труд е Христо Георгиев Христов – докторант към катедра „Духови и ударни инструменти“, Инструментален факултет, с научен ръководител проф. д-р Венцислав Киндалов – НМА „Проф. Панчо Владигеров“, София.

Предоставеният ми комплект материали включва следните документи:

- автобиография в европейски формат;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации.

Христо Христов завършва СМУ „Любомир Пипков“ (по настоящем НМУ), София, през 1985 година в класа по флейта на проф. Йордан Киндалов. Отбива военната си служба в Ансамбъла на строителни войски, оркестрант – флейта и пиколо (1985-1987). В периода 1987-1991 г. следва в Българска държавна консерватория, сега Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“, София, в класа по флейта на проф. д-р Венцислав Киндалов. От 1991 до 1994 г. реализира следдипломна квалификация във Висшето училище по изкуствата в Берлин в класа на проф. Карлхайнц Цюлер. В периода 1994-1999 г. изучава траверс флейта и старинна музика във Висшето училище за музика и театър „Феликс Менделсон Бартолди“ в Лайпциг, където осъществява и следдипломна квалификация – барокова и класическа исторически флейти в класа на Бенедек Чалог.

Участва в курсове и майсторски класове по флейта на именити флейтисти у нас и в чужбина: Жан-Пиер Рампал в София (1988), проф. Андраш Адорян във Варна (1991), проф. Карлхайнц Цюлер в Бон, Германия (1991), проф. Пиер Иф Арто в Дармщат, Германия (1992), проф. Паул Майзен във Франкфурт на Майн (1993), Сър Джеймс Голуей, във Вегис, Швейцария (1993 и 1995), Бартолд Куийкен в Лайпциг с барокова флейта и музика (2002) и др. Към компетенциите на дисертанта ще добавя и уменията придобити в частни уроци по дирижиране при проф. Манфред Фабрициус (2009-2016).

Лауреат на награди от редица конкурси у нас и чужбина. Стипендиант на: фондация „Шуберт“ – Берлин (1993), „Отворено общество“ (1993), международна фондация „Св. Св. Кирил и Методий“ (1991), немската фондация DAAD (1991).

Трудовият стаж на Христов е свързан с изпълнителска и педагогическа дейност. От 2000 до 2021 г. е първи флейтист на Бранденбургския полицейски оркестър в гр. Потсдам, а също така и водач на дървения духов квинтет.

Педагогическата дейност на докторанта се изразява в следното:

В периода 1995-2000 г. работи като преподавател в музикалното училище в Берлин – Вайсензее, а от 1994 до 2000 г., преподава флейта, блок флейта и траверс флейта в гр.

Нойщрелиц, област Мекленбург. От 2006 до 2009 г. е преподавател на флейтовата група при Младежки духов оркестър на Заксен, Германия. Ръководител на дървените духови инструменти на Духовия оркестър на район Кьопеник в Берлин (2003 и 2004), а също така и на курс по барокова музика с барокова флейта за студентите от ДМА „Проф. Панчо Владигеров“, София (2008). През 2010 е асистент на проф. Л. Ошавкова на Националния фестивал за старинна музика „Страваганца“ в Каварна с барокова флейта.

Художественотворческата дейност е изключително богата и включва концерти в България, Испания, Корея, Норвегия, Чехия, Германия, Нидерландия и др. Участва във фестивалите: „Аполония“, Нова българска музика, Млада българска музика, Софийски музикални седмици и др.

Солист е на симфонични, камерни и духови оркестри у нас и в чужбина. Участва в проектите: „Meister von Morgen“ (Утрешни майстори) с авторската творба „Полистилистика“ (1991) и „Сто години църковна музика“ с творбата на Й. Алаин – „Messe modale en septuor“ в Берлин (1997). Записва компактдиск „Сонати за флейта и пиано“ с Марио Ангелов (GEGA NEW 368) (2012). От 2019 г. е член на журито на музикалния конкурс „Труавна Art Festival“.

Афинитетът на Христо Христов към интерпретацията на старинна музика и флейтовото изпълнителско изкуство през разглеждания период го подтиква към изследване на музиката с нейните типични стилови белези, изказ и техники на изпълнение, фокусирайки се върху германската флейтова школа. Трудът е изграден върху трактата „Опит за напътствие при свирене на флейта“ (1752) на Йохан Кванц – емблематична личност с изключителен принос за флейтовото изкуство.

Предмет на настоящото изследване е интерпретацията на флейтови произведения от визирания период – стилова характеристика обусловена от техника, жанрова проблематика, композиция и импровизация, емоционално въздействие свързано с теорията на афекта, подходи към каденцата и други. Докторантът използва за базисен източник методическия труд на Кванц, както и информация от други трактати и изследвания от бароковата и по-ранни епохи до днес.

Цел на изследването е изграждането на концепция за постигане на стилна и убедителна интерпретация на произведения от разглеждания период и обобщаването на изпълнителските принципи от епохата, съобразени с методическите напътствия на Кванц, чийто трактат е основополагащ в тази насока.

Задачите са:

- да се преведе на български език трактатът на Кванц;
- да се проучат задълбочено исторически и актуални източници по темата на разработката;
- представяне и анализ на характерни за разглежданата проблематика творби от Й. Кванц и други композитори (включени в концертните програми);
- систематизиране на резултатите от проведеното изследване.

Методите използвани в дисертационния труд са теоретичен и емпиричен, използвани комплексно – анализ, творчески, анкетен, статистически.

Актуалността на темата на дисертационния труд „Трактатът на Йохан Йоахим Кванц „Опит за напътствие при свирене на флейта“ и проблемите на интерпретацията на флейтовата музика от XVIII век“ е обусловена от динамиката в развитието на съвременното музикално изкуство и необходимостта от разглеждане, анализиране и обновяване на подходите в методиката на преподаване за всеки музикален инструмент, в частност флейтата, както и тяхното практическо приложение. В случая темата е насочена към флейтовата барокова интерпретация, лична творческа концепция на автора в контекста на трактата на Й. Кванц.

Актуалността на труда е обусловена и от интересът към автентичната интерпретация на старинна музика, в случая съобразена с методическите насоки в трактата на Кванц. От значение е и подхода към стилового представяне на старинна музика в динамиката на развитие на съвременното музикално изкуство, имайки предвид техническите и темброви възможностите на автентична барокова флейта и тези на съвременната със система „Бьом“.

Специално внимание е обърнато на стилово-изпълнителската проблематика, както и подходи в създаването на каденци и импровизационните принципи в бароковата музика. Всичко това ще доведе до обогатяване на теоретико-практическите умения при формиращите се флейтисти и ще разшири компетентностите на музикалните педагози. Гореизложеното обуславя приносния характер и практико-приложното значение на дисертацията.

Разработката включва три глави.

В увода на това обстойно изследване, докторантът излага научната си хипотеза, представя обекта, предмета, целта, задачите, методологията и мотивите за написването. Описва съвременна литература, касаеща тематиката на изследването. Прави общ историко-стилистичен обзор на времето, в което живее Кванц.

В Първа глава – „Общ историко-теоретичен и творчески обзор на развитието и употребата на напречната флейта. Някои композитори и творби“, дисертантът проследява накратко историята на инструмента, първия труд, споменаващ напречната флейта и диминуциите ѝ от Вирджилиано (1589) и първи произведения за инструмента (ричеркари). Представя и концерта си „Творби за соло флейта“, в който обхваща промените в развитието на напречната флейта от Ренесанса до днес, музикалните стилове и творческия опит за създаване на тричастна сюита от предренесансови танцови мелодии. Хронологично са описани няколко генерации флейтисти, повлияни от школата на Кванц. Засегната е необходимостта от композиране на нова музика за създадената напречна флейта във Франция. Изказано е предположение, че първите пиеси за новата флейта са написани от Отетер и сигурност, че той е създателят на първата солова пиеса за новата напречна флейта. Отбелязани са някои от характеристиките ѝ. Разгледани са емблематични композитори и характерни техни произведения, правейки сравнителен анализ на някои елементи определящи жанра и национални особености на стила, всичко това пречупено през виждането на Кванц. В основата е Партита за соло флейта, *a moll* на Й. С. Бах (BWV 1013). Обърнато е внимание на изпълнителски проблеми от гледна точка на нотацията, породена от диапазона на напречната флейта използвана по това време. Разгледани са алеманди от Отетер като характер, място на импровизацията, отново чрез съжденията на Кванц. Докторантът изказва мнението си за фигурите и темпото на първа част на Партитата (*Allemande*), отбелязва редакторската намеса в различни издания и разликата от автентичния ръкопис, представя напътствия на Кванц относно: прилагането на щрих *legato*, възможните места за дишане, в произведения съдържащи пасажии със шестнадесетини ноти. Засяга орнаменталната импровизация според теорията на афекта, разгледана в трактата на Кванц. Анализира *Tempo rubato* като висша степен на интерпретацията и дава препоръки за овладяването му. Представя произведения за флейта от Фридрих II (кралят флейтист) и методичния му труд, както и флейтови композиции на автори от „Берлинската школа“. Иржи Чарт и Соната за флейта и генералбас, *G dur*. Разглежда проблематиката, която съдържа произведението. Описва напътствията на Кванц отнасящи се до интерваловите съотношения в съответствие с теорията на афекта както и интерпретацията на форшлазите според Бах, Тромлиц, Тартини, Л. Моцарт и Агрикола. Разглежда верижния синкоп като предхождащ/подготвящ каденците в бавните части и видове каденци според Дж. Царлино и т.н. Предлага някои упражнения от методиката на Молденит, свързани с

ритмизиране и анализира Соната за соло флейта *a moll* от К. Ф. Е. Бах (Н. 562), цитира Кванц относно изпълнението на украшенията в съответствие с темпото. Предлага своя редакция на I част на произведението. Излага някои резултати и обобщения.

Във Втора глава – „Някои представителни жанрове и стилови проблеми, свързани с флейтово творчество и интерпретация в дадената епоха“, са описани жанра фантазия и трактовката на К. Ф. Е. Бах. Използвайки методическите напътствия на Кванц, докторантът изтъква необходимостта от работата върху трилерите, прави общ музикално-естетически и интерпретационен анализ на VII Фантазия на Телеман, отделя внимание на речитатива през XVIII век – жанрова характеристика и изпълнителски подходи във вокалната и инструменталната музика, теоретични и интерпретационни аспекти. Представя афектите според А. Кирхер, Й. Кванц и Готшед, използвайки I част на VII Фантазия от Телеман. Основавайки се на напътствията на Кванц, дисертантът предлага три подхода за аналитичен модел приложим за творбите от това време. Обяснена е важната роля на артикулацията и мнения и практики на творчески личности. Визира относителната стойност на нотите позовавайки се на трактата на Кванц за стилна интерпретация на бароковата музика.

Представен е Тромлиц и труда му „Подробно и задълбочено преподаване при свирене на флейта“. Обяснено е значението на ферматата, поднесени са интересни сведения за използването ѝ преди и през XVIII век, както и вижданията на Кванц, К. Ф. Е. Бах и Тромлиц за мястото на ферматата в инструменталната музика. Разгледани са каденци за напречна флейта в музиката от XVIII век. Схематично са представени най-общите характеристики на каденцата. Предложени са напътствия за създаване на импровизация и е отбелязана връзката ѝ с каденцата. Визирани са образци на каденци и възможните начини за импровизация, видове каденци според Кванц, както и препоръки на Петер-Лукас Граф. Представени са различни каденци към концертите за флейта от В. А. Моцарт – *G dur* (KV 313) и *D dur* (KV 314) на Е. Паю, Р. Левън и на автора на дисертационния труд. Отбелязани са запазени каденци от най-известните флейтисти, композитори или теоретици от XIX и XX век – Цюлер, Бартузат, Щокхаузен и др. Дисертантът запознава с четири свои импровизирани украшения на ферматите и вариации в „*Nel cog piu*“, *Agia con Variationi* от Луи Друе.

Трета глава – „Интерпретационно-практически опит в личната концертна дейност: от историко-теоретичното проучване през експеримента до сценичното представяне“, разглежда концертите от художественотворческата си дейност с репертоар от Кванц и негови съвременници. Предлага интерпретационни аспекти на концертните програми в контекста на методиката на Кванц.

В труда е събрана, систематизирана и анализирана огромна по обем информация – общо 277 страници. Съдържа увод, 3 глави, с подраздели, заключение, библиография и 73 приложения. Обясненията са обосновани с подходящи нотни примери, допринасящи за създаване на още по-ясна представа за разглеждания обект. Включени са 193 нотни примера, диаграми и таблици. Библиографията съдържа 93 източника, от които 26 на кирилица и 67 на латиница, както и 108 електронни бази данни.

От справката за научните публикации е видно, че те са две на брой и са пряко свързани с темата на дисертационния труд. Представени са на Докторантски четения на НМА „Проф. Панчо Владигеров“, София и поместени в сборници с материали от научната среща от 2016 и 2017 година.

- „Импровизация и каденци за напречна флейта в музиката на XVIII век – някои изпълнителски и педагогически аспекти“, НМА „Проф. Панчо Владигеров“, София, 2016, ISSN 2367-4873

- „Ферматите през XVIII век в Германия – възникване и изпълнение“, НМА „Проф. Панчо Владигеров“, София, 2017, ISSN 2367-4873

Авторефератът е изготвен според изискванията и дава ясна представа за съдържанието, обекта, предмета, целта, задачите, изследователския инструментариум и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

Приносите на дисертационния труд се изразяват в следното:

- за първи път в България трактатът на Кванц „Опит за напътствие за свирене на флейта“ се представя комплексно теоретико-практически;
- теоретичният фундамент на интерпретацията на бароковата музика е осъществен чрез сравнителни паралели между Кванц и други значими автори от XVIII в. като Марпург, К. Ф. Е. Бах, Матезон, Отетер, Кирнбергер, Леополд Моцарт;
- изследвани и практически постигнати са типични стилови белези и техники на изпълнение чрез възможностите на оригиналния и съвременния инструментариум;
- аргументирана е импровизацията като основна категория в изпълнителския стил;
- предложен е метод за постигане на стилна интерпретация и историческа импровизация на музиката от визираната епохата;
- посочени са тълкувания за нотописа и орнаментирането от разглежданата епоха;
- създадени, изпълнени и приложени са авторски каденци, 5 творби, 1 украсен инструментален речитатив с импровизации според нормите на стила и сюита върху различни танци от епохата на Ренесанса.
- реализирани са първи изпълнения на творби, свързани с проблематиката на дисертацията.
- изведени са някои некомментиран до момента композиционни особености в творчеството на Кванц като едновременното провеждане на различни афекти в ансамбъла флейта – клавиър/оркестър.

Убеден съм, че дисертацията ще заинтригува не само флейтистите, но и всички музиканти, интересувани се от музиката на XVIII век, стилна интерпретация и барокова импровизация. Поради тази причина, препоръчвам труда да бъде публикуван, за да стане достояние на по-широк кръг читатели. В тази връзка, препоръчвам да се направи контролен прочит за отстраняване на случайно допуснати граматически, пунктуационни и технически грешки.

В заключение ще изтъкна, че дисертационния труд на Христо Христов на тема „Трактатът на Йохан Йоахим Кванц „Опит за напътствие при свирене на флейта“ и проблемите на интерпретацията на флейтовата музика от XVIII век“ ме впечатли със обемността на разглежданата тематика, анализите и научно-теоретичната обосновка, написана на професионален и в същото време достъпен език, както и с качествените примери, спомагащи за още по-ясното възприемане на изследването. От изложеното в труда е видно, че Христо Христов е ерудиран музикант, с богата музикално-теоретична подготовка и концертна практика. Считам, че теоретичната разработка отговаря на предявените от ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение, изисквания за придобиване на образователна и научна степен „доктор“. Това ми дава основание да предложа на уважаемото научно жури да присъди на Христо Георгиев Христов образователна и научна степен „доктор“.

13.01.2022 г.

Изготвил рецензията:

(проф. д-р Борислав Ясенов)